

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 29.5.2013
COM(2013) 364 final

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2013. gada valsts reformu programmu

**un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2012.–2016. gada konverģences
programmu**

{SWD(2013) 364 final}

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2013. gada valsts reformu programmu

un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2012.–2016. gada konverģences programmu

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 121. panta 2. punktu un 148. panta 4. punktu,

ņemot vērā Padomes 1997. gada 7. jūlija Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu¹ un jo īpaši tās 9. panta 2. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas ieteikumu²,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta rezolūcijas³,

ņemot vērā Eiropadomes secinājumus,

ņemot vērā Nodarbinātības komitejas atzinumu,

pēc apspriešanās ar Ekonomikas un finanšu komiteju,

tā kā:

- (1) Eiropadome 2010. gada 26. martā piekrita Komisijas priekšlikumam sākt jaunu izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju “Eiropa 2020”, kam pamatā būtu ciešāka ekonomikas politikas koordinācija, lielākoties pievēršot uzmanību galvenajām jomām, kurās jāīstojas, lai palielinātu Eiropas ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu un konkurētspēju.
- (2) Padome 2010. gada 13. jūlijā, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumiem, pieņēma ieteikumu par dalībvalstu un Savienības vispārējām ekonomikas politikas pamatnostādņēm (2010.–2014. g.), un 2010. gada 21. oktobrī – lēmumu par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm⁴, kas kopā veido “integrētās pamatnostādnes”. Dalībvalstis tika aicinātas ņemt vērā šīs integrētās pamatnostādnes savā ekonomikas un nodarbinātības politikā.
- (3) Valstu vai to valdību vadītāji 2012. gada 29. jūnijā pieņēma lēmumu par Izaugsmes un nodarbinātības paktu, kas ir saskaņots pamats rīcībai valstu, ES un eurozonas līmenī, izmantojot visas iespējamās sviras, instrumentus un politikas jomas. Viņi pieņēma

¹ OV L 209, 2.8.1997., 1. lpp.

² COM(2013) 364 *final*.

³ P7_TA(2013) 0052 un P7_TA(2013) 0053.

⁴ Padomes 2013. gada 22. aprīļa Lēmums 2013/208/ES.

lēmumu par dalībvalstu līmenī veicamo rīcību, jo īpaši paužot pilnīgu apņemšanos sasniegt stratēģijas “Eiropa 2020” mērķus un īstenot konkrētai valstij adresētos ieteikumus.

- (4) Padome 2012. gada 6. jūlijā pieņēma ieteikumu par Latvijas 2012. gada valsts reformu programmu un sniedza atzinumu par atjaunināto Latvijas 2012.-2015. gada konverģences programmu.
- (5) Komisija 2012. gada 28. novembrī pieņēma gada izaugsmes pētījumu⁵, iezīmējot 2013. Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgada sākumu. Komisija, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 1176/2011, 2012. gada 28. novembrī pieņēma arī brīdināšanas mehānisma ziņojumu⁶, kurā Latvija nebija minēta to dalībvalstu vidū, par kurām paredzēts izstrādāt padziļinātu pārskatu.
- (6) Eiropadome 2013. gada 14. martā apstiprināja finanšu stabilitātes nodrošināšanas, fiskālās konsolidācijas un izaugsmes veicināšanas darbību prioritātes. Tā uzsvēra vajadzību īstenot diferencētu, uz izaugsmi vērstu fiskālo konsolidāciju, atjaunot normālus aizdevumu nosacījumus ekonomikai, sekmēt izaugsmi un konkurētspēju, risināt bezdarba problēmu, novērst krīzes sociālās sekas un modernizēt valsts pārvaldi.
- (7) Latvija 2013. gada 29. aprīlī iesniedza savu 2013. gada konverģences programmu, kas attiecas uz laikposmu no 2012. līdz 2016. gadam, un 2013. gada 2. maijā – 2013. gada valsts reformu programmu. Abas programmas izvērtētas vienlaikus, lai ņemtu vērā to savstarpējo saistību.
- (8) Pamatojoties uz 2013. gada konverģences programmas novērtējumu saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97, Padome uzskata, ka makroekonomikas scenārijs, uz kuru pamatojas programmā sniegtās budžeta prognozes, ir ticams. Sagaidāms, ka ekonomikas izaugsme programmas laikposmā nedaudz palēnināsies aptuveni līdz 4 % gadā, un paredzams, ka cenu kāpums saglabāsies mērens. Vispārējais valsts budžeta deficīts 2012. gadā samazinājās līdz līmenim, kas ir krietni mazāks par 3 % no IKP, un minētajā gadā tika sasniegts vidēja termiņa mērķis (turpmāk „VTM”), un tas ir ievērojami ātrāk, nekā tika paredzēts iepriekšējā programmā. Programmā ir saglabāts iepriekšējais VTM -0,5 % apmērā, kas atbilstoši atspoguļo paktā noteiktos mērķus. Programmā izklāstītās budžeta stratēģijas mērķis ir saglabāt strukturālu budžeta stāvokli, kas balstās uz VTM, un novirzes attiecas vienīgi uz sistēmiskās pensiju reformas papildus ietekmi; minētajā reformā paredzēts pakāpeniski palielināt sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi valsts fondēto pensiju shēmā, un šo palielināšanu īstenos 2013., 2015. un 2016. gadā. Tomēr pēc vispārējā novērtējuma, kurā kā atsaucē vērtība izmantota pārrēķinātā strukturālā balance un kurā ietverta izdevumu analīze, atskaitot diskrecionāros pasākumus, izrādās, ka noteiktā strukturālā balance atšķiras no VTM par apmēram 1,0 procentpunktu no IKP 2013. gadā, t. i., ievērojami vairāk par sistēmiskās pensiju reformas papildus ietekmi, un 2014. gadā tā atšķirsies vēl par 0,2 procentpunktiem. Valsts parāds saglabāsies krietni zem 60 % visā programmas laikposmā, un no 40,7 % no IKP 2012. gadā palielināsies līdz 44,5 % 2013. gadā, jo valdība uzkrāj aktīvus parāda atmaksai, un atmaksas rezultātā samazināsies no 2014. gada, un programmas laikposma beigās tas būs 34,6 % apmērā. Saeima 2013. gada janvārī apstiprināja Fiskālās disciplīnas likumu, kas stājas spēkā 2013. gada martā. Efektīvi īstenojot šo jauno likumu, tiks būtiski nostiprināta Latvijas fiskālā sistēma, paredzot efektīvu mehānismu, kas ierobežos izdevumu palielināšanu

⁵ COM(2012) 750 *final*.

⁶ COM(2012) 751 *final*.

ekonomiskā uzplaukuma laikā un būs par pamatu uz noteikumiem balstītai daudzgadu budžeta plānošanai.

- (9) Latvija ir samazinājusi darbaspēka nodokļus un 2014. un 2015. gadā plāno veikt turpmākus pasākumus šajā saistībā. Tomēr nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās zemu atalgotiem darba ņēmējiem joprojām ir viens no augstākajiem ES, kas norāda uz to, ka ir nepieciešama piemērota nodokļu politikas kalibrēšana, lai veicinātu mazkvalificēto cilvēku nodarbinātību. Turklāt nodokļu sloga novirzīšanai no darbaspēka uz regulāriem īpašuma nodokļiem un nodokļiem par dabas un citu resursu izmantošanu būtu jāuzlabo strukturālais līdzsvars. Vides nodokļi joprojām ir salīdzinoši mazattīstīti, un to vidū izteikti dominē nodokļi degvielai, savukārt nodokļi par citiem enerģijas avotiem, piesārņojumu un dabas resursu izmantošanu ir zem ES vidējā līmeņa. Nodokļu bāzes turpmāka paplašināšana, ietverot citus vides nodokļu avotus, palīdzētu sasniegt vides jomā noteiktos mērķus. Valdība ir pastiprinājusi centienus, lai apkarotu ēnu ekonomiku, un šie centieni būtu jāturpina.
- (10) Lai gan pēckrīzes strukturālie pielāgojumi ir bijuši veiksmīgi, izteiktais “pieauguma un krituma” cikls liek uzraudzīt turpmāku kredītu pieaugumu un banku finansiālās bāzes, kas saistīta ar ārvalstu noguldījumu pieplūdi, stabilitāti, īstenojot piemērotu piesardzīgu politiku mikro- un makrolīmenī.
- (11) Latvija ir veikusi daudzus pasākumus, lai risinātu situāciju attiecībā uz ilgstošā un jauniešu bezdarba augsto līmeni. Finansējums un nodrošinājums aktīvai darba tirgus politikai 2013. gadā tika palielināts, salīdzinot ar 2012. gadu, tiek īstenoti jauni pasākumi, tostarp bezdarbnieku profilēšana, un uzlabota palīdzība darba meklēšanā. Tomēr ilgstoša bezdarba un jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir augsts, bezdarbnieku un pabalsta saņēmēju aktivizēšanas un sociālo pakalpojumu pieejamības līmenis ir zems. Ir bažas, ka profesionālā izglītība un apmācība nenodrošina darbaspēka prasmes pietiekamā kvalitātē un ar darbu saistītu kvalitatīvu apmācību pieejamība ir ierobežota. Ir nepieciešama visaptverošas profesionālās orientācijas izveide un turpmāka reformu īstenošana profesionālajā izglītībā un apmācībā, tostarp ar darbu saistītu mācību un mācekļības elementu kvalitātes un pieejamības uzlabošanā.
- (12) Liela daļa iedzīvotāju (40 %) riskē nonākt nabadzībā vai sociālā atstumtībā, un bērniem šis rādītājs ir vēl augstāks (43,6 %). Kopumā 2012. gadā nedaudz palielinājās nabadzības riska rādītājs, kas liecina par to, ka izaugsme nenozīmē automātisku nabadzības samazināšanos un ir nepieciešama mērķtiecīga politika. Latvija ir veikusi dažus pasākumus, lai risinātu bezdarbnieku un bērnu nabadzības problēmu. Tomēr ir veikts mazāk tiešu darbību, lai risinātu problēmas sociālās palīdzības sistēmā, jo īpaši saistībā ar pārredzamību, pabalstu adekvātumu un segumu un nepietiekamajiem pabalsta saņēmēju aktivizēšanas pasākumiem. Fiskālās telpas trūkuma dēļ Latvija samazināja garantēto ienākumu minimumu un pārtrauca valsts budžeta līdzfinansējumu garantētā ienākumu minimuma nodrošināšanai. Šie lēmumi, visdrīzāk, palielinās galēju nabadzību un saasinās pašreizējo nevienlīdzību attiecībā uz sociālās palīdzības pieejamību pašvaldībās, tajā pašā laikā samazinot centrālās valdības stimulus investēt sociālās palīdzības politikas izstrādē un kontrolē. Ir svarīgi uzraudzīt šo lēmumu ietekmi, lai novērstu situācijas pasliktināšanos.
- (13) Latvija ir ierosinājusi vērienīgu reformu, un paredzams, ka tai būs ievērojama pozitīva ietekme uz augstākās izglītības sistēmas kvalitāti. Reformas plāni attiecas uz radikālām akreditācijas procesa pārmaiņām, augstskolu akadēmisko un pārvaldības funkciju dalīšanu, jauna finansēšanas modeļa izstrādi un augstākās izglītības iestāžu konsolidāciju. Tomēr šie plāni vēl ir agrīnā posmā, un tie ir pareizi jāīsteno, lai

nodrošinātu, ka tiek panākta paredzētā pozitīvā ietekme. Turklāt 2013. gadā tiks veikts zinātnisko iestāžu efektivitātes un attīstības stratēģiju novērtējums. Šim svarīgajam novērtējumam būtu jāpalīdz likt pamatus nākotnē paredzētajai reformai un zinātnisko iestāžu finansējumam, atbalstot inovāciju kāpumu Latvijā.

- (14) Latvija ir ierosinājusi politikas pasākumus, lai risinātu enerģijas taupīšanas jautājumu ekonomikas galvenajās nozarēs. Paredzams, ka turpmākajos gados vairāk nekā 70 % enerģijas ietaupījumu paredzēts gūt ēku būvniecības sektorā. Tomēr mājokļu siltināšanas projektu īstenošana ir bijusi lēna, un daudzi pabeigti projekti attiecas tikai uz samērā nelielu daļu no ēku skaita, kurās rodas lieli enerģijas zudumi. Efektivitātes pieauguma potenciāls šajā jomā ir ievērojams, jo 2010. gadā Latvijas mājāsaimniecību energointensitāte bija augstākā ES. Latvija guva panākumus 2012. gadā attiecībā uz elektroenerģijas tirgus atvēršanu konkurencei un dalībai reģionālajos tirgos. Tiešu līgumu slēgšana ar elektroenerģijas piegādātājiem ir obligāta uzņēmējdarbības sektorā un ir ieviesta arī attiecībā uz mājāsaimniecībām, ko tās var izvēlēties brīvprātīgi. Paredzams, ka Latvija pievienosies Ziemeļvalstu elektroenerģijas biržas *Nord Pool Spot* cenu apgabalam 2013. gada jūnijā. Tomēr nav gūti panākumi attiecībā uz dabasgāzes tirgus atvēršanu, un dominē atkarība no viena avota. Iestādes arī veic sarežģītas pārrunas par īpašumtiesībām uz dabasgāzes krātuvi un tās pārvaldību, kas ir ļoti svarīgi pareizai reģionālā gāzes tirgus darbībai.
- (15) Latvijas tiesu sistēmā ir nepilnības civilajā tiesu sistēmā. Sistēmā ir apvienoti vairāki nelabvēlīgi faktori, piemēram, ilgstoša tiesvedība civillietās un komercietās pirmajā instancē un zemi lietu izbeigšanas rādītāji, kā rezultātā uzkrājas neiztiesātās lietas. Izskatīšanas laiks ir īpaši ilgs maksātnespējas procesos. Turklāt daudzas lietas netiek atrisinātas pirmajā instancē, kas izraisa kavēšanos visos līmeņos līdz pat Augstākajai tiesai. Nesen tika veikti pozitīvi pasākumi sistēmas efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai, taču vēl ir pārāgri novērtēt to ietekmi. Ir īpaši svarīgi veltīt pietiekamu uzmanību cilvēkresursu pārvaldības politikai tiesu iestādēs. Ciešāka Tieslietu padomes iesaistīšanās, ņemot vērā tās vadošo lomu tiesu iestādēs, un tiesnešu plašāka apmācība varētu sniegt ieguldījumu tiesu iestāžu kvalitātes celšanā. 2012. gada nogalē tika ierosināti grozījumi Maksātnespējas likumā. Tomēr grozījumu darbības joma nav plaša un nerisina likuma trūkumus vispārējā veidā. Piemēram, ir konstatētas problēmas likuma praktiskajā piemērošanā, jo īpaši attiecībā uz maksātnespējas administratoru lomu, viņu pienākumiem pret tiesnešiem un efektīvu aktīvu likvidāciju, kā arī problēmām fizisku personu maksātnespējā, kas arī ir jārisina.
- (16) Eiropas pusgada ietvaros Komisija ir vispusīgi izanalizējusi Latvijas ekonomikas politiku. Tā ir izvērtējusi konverģences programmu un valsts reformu programmu. Vērtējumā Komisija ņēma vērā ne tikai programmu lietderību ilgtspējīgas fiskālās un sociālekonomiskās politikas izveidē Latvijā, bet arī atbilstību ES noteikumiem un norādēm, ņemot vērā, ka ir jānostiprina Eiropas Savienības vispārējā ekonomikas pārvaldība, kas panākams, turpmākajos valsts lēmumos nodrošinot ES līmeņa ieguldījumu. Komisijas ieteikumi saskaņā ar Eiropas pusgadu ir sniegti turpmāk 1.–6. ieteikumā.
- (17) Ņemot vērā šo novērtējumu, Padome ir izskatījusi Latvijas konverģences programmu, un tās atzinums⁷ ir atspoguļots jo īpaši 1. ieteikumā,

⁷

Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97 9. panta 2. punktu.

AR ŠO IESAKA Latvijai laikposmā no 2013. gada līdz 2014. gadam rīkoties šādi.

1. Pastiprināt budžeta stratēģiju, lai nodrošinātu, ka novirzes no VTM atspoguļo vienīgi sistēmiskās pensiju reformas papildus ietekmi. Šīs stratēģijas ietvaros samazināt nodokļus zemu atalgo tiem darba ņēmējiem, novirzot nodokļus uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, regulāri īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. Turpināt centienus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un apkarotu ēnu ekonomiku. Arī turpmāk stiprināt fiskālo regulējumu, efektīvi īstenojot Fiskālās disciplīnas likumu un daudzgadu budžeta plānošanu.
2. Risināt situāciju saistībā ar ilgstošo un jauniešu bezdarbu, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un mērķtiecīgu sociālo pakalpojumu darbības jomu un efektivitāti. Uzlabot jauniešu nodarbināmību, piemēram, izmantojot garantijas jauniešiem, izveidot visaptverošu profesionālo orientāciju, īstenojot reformas profesionālās izglītības un apmācības nozarē un uzlabot mācekļības kvalitāti un pieejamību.
3. Risināt situāciju saistībā ar augstajiem nabadzības rādītājiem, veicot reformas sociālajā palīdzībā, lai tā attiektos uz lielāku iedzīvotāju skaitu, uzlabojot pabalstu adekvātumu un stiprinot pabalsta saņēmēju aktivizēšanas pasākumus. Pastiprināt īstenošanas mehānismus, lai efektīvi samazinātu bērnu nabadzību.
4. Īstenojot plānotās augstākās izglītības reformas, jo īpaši attiecībā uz tāda finansēšanas modeļa izveidi, kas stimulē kvalitāti, akreditācijas sistēmas reformu, iestāžu konsolidāciju un internacionalizācijas veicināšanu. Veikt turpmākus pasākumus, lai modernizētu pētniecības iestādes, pamatojoties uz neatkarīgo novērtējumu, kas pašlaik tiek veikts.
5. Arī turpmāk uzlabot energoefektivitāti, jo īpaši attiecībā uz dzīvojamajām ēkām un centrālapkures tīkliem, nodrošināt stimulus enerģijas izmaksu samazināšanai un novirzīt patēriņu uz energoefektīviem produktiem. Uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem un veikt pasākumus, lai liberalizētu dabasgāzes tirgu, tostarp paredzēt skaidrus noteikumus par trešo personu piekļuvi uzglabāšanas iespējām.
6. Pabeigt reformas, lai uzlabotu tiesu iestāžu efektivitāti un kvalitāti un samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu, tostarp attiecībā uz maksātnespēju. Ieviest visaptverošu cilvēkresursu politiku un veikt pasākumus, lai īstētu mediācijas tiesības un racionalizētu šķīrējtiesu sistēmu.

Briselē,

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*